

INGLIZ TILIDA “SEMI-MODALS” DEB ATALUVCHI SO‘ZLAR HAQIDA

Vapayeva Kamarbonu Hurmatovna
ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu metodik tavsiyada ingliz tilida modal so'zlarning qo'llanilishi bilan bog'liq bo'lib, asosan modal so'zlarni ifodalovchi vositalarni vazifalarini bajara olish imkoniyatiga ega bo'lgan so'zlarni qamrab olgan. Shuningdek modal so'zlar muqobillarining gapda qo'llanilish qoidalari berilgan bo'lib, misollar bilan asoslab berilgan.*

Annotation: *In this methodological recommendation deals with the use of modal words in English, mainly covering words that have the ability to perform the functions of means representing modal words. There are also rules for using modal word alternatives in a sentence, based on examples.*

Kalit so'zlar: *modallar, maodallik muqobillari, ehtimollik, zaruriyat, qobiliyat, zamonlar.*

Keywords: *modals, modal alternatives (semi-modals), probability, necessity, ability, tenses.*

Ingliz tilidagi modal fe'llar ko'pincha modallikni ifodalashda ishlatilgan yordamchi fe'llarning kichik bir guruhi hisoblanadi. Ular boshqa fe'llardan o'zlarining benuqsonligi bilan ajralib turadi va ma'lumki modal fe'llar oxirida III – shaxs birlikda – (e) s qo'shimchasini olmaydi. Asosiy ingliz modal fe'llari can, could, may, might, will, would, shall va should lardir. Aniqlik boshqa fe'llar ba'zan, har doim emas, modallar kabi turkumlanadi ; ular quyidagilar: ought to, had better, used to, have to dare va need. Fe'llar barcha asosiy modal fe'llarining hususiyatini aks ettirmaydi va ular ba'zan “ semi modals “ deb ataladi. Lekin ba'zi bir holatlarda asosiy modal fe'llarning muqobil vazifadoshi bo'lib kela oladi. Quyida “semi-modals”ning qo'llanilish qoidalari misollar bilan birgalikda keltirilgan. Ought to + V hozirgi va kelasi zamondagi ahloqiy burch yoki maslahatni ifodalaydi.

He ought to help his friend. Ought to + have + P.P. otgan zamonga taluqli bo'lib, biror kishi burchini bajarmaganda yoki nomunosib hatti – harakat qilgandaunga nisbatan tanbeh va ta'na ma'nosida ishlatiladi: You ought to have done it yesterday. Ought modal fe'lining so'roq shakli ought modal fe'lini egadan oldinga

chiqarish orqali yasaladi: Ought I to go? Ought to modal fe'l gapning bo'lishsiz shakli esa doimgidek not inkor yuklamasi yordamida yasaladi: I ought not to go.

Ought to modal fe'li har doim o'zidan keyin to ni talab qiladi. Need modal fe'li hozirgi ingliz tilida ham modal fe'li vazifasida ham modal bo'lmagan, to'g'ri fe'l vazifasida ishlatilishi mumkin. Ushbu modal fe'l kerak, zarur kabi ma'nolarni anglatadi. U asosan so'roq va inkor gaplarda ishlatiladi. Need + V biror ish – harakatning bajarilishi zarurligini bildiradi va kerak deb tarjima qilinadi. Bu modal fe'l faqat Simple Present ning so'roq va bo'lishsiz shakllarida ishlatiladi. Need he come here ? You needn't come so early.

Shu o'rinda shuni eslatib o'tishimiz kerakki, ya'ni need bilan boshlangan so'roq gaplarning bo'lishli javobida must bilan javob beriladi. Need I go there at once ? Yes, You must. Aksincha, must bilan boshlangan so'roq gaplarning bo'lishsiz javobida needn't bilan javob beriladi. – Must I go there at once ? – No, you needn't. Need not + have + P.P. o'tgan zamonda sodir bo'lgan, lekin shu ish – harakatni bajarish zarurati bo'lmaganda ishlatiladi. You needn't have come so early. Need fe'li

asosiy fe'l bo'lib kelishi ham mumkin va u kerak deb tarjima qilinib, boshqa asosiy

fe'llar kabi hozirgi, o'tgan va kelasi zamonlarda tuslanadi. You need a long rest. We

needed the dictionary badly. I'll need your advice. Need fe'li asosiy fe'l bo'lib kelib

jonli egadan keyin tursa undan so'ng to li infinitive ishlatiladi. Jonli ega + need + to + V My friend needs to learn Spanish.

Need asosiy fe'l sifatida jonli egadan keyin kelsa, u holda undan keyin yoki gerundiy, yoki majhul nisbatdagi infinitive ishlatiladi. Jonsiz ega + need + V ing. Need modal fe'li ot vazifasida ham kelishi mumkin. But one has no need of a reason for that. There was no need for words.

Dare fe'li ham modal fe'llar guruhiga kirib, o'zbek tilidagi jur'at qilmoq, botinmoq kabi fe'llarga to'g'ri keladi. Dare fe'li ishlatilishiga ko'ra ikki guruhga ajratiladi. Modal fe'llar kabi hozirgi zamonda barcha shaxslarda o'zgarmay

dare bo'lib, o'tgan zamonda esa dared (yoki dust) bo'lib o'zgaradi. Bolishsiz shakli

esa daren't hisoblanadi. U to'g'ri fe'llar kabi tuslanadi. To'g'ri fe'llar kabi tuslanganda III –shaxsda – s ni oladi va hozirgi hamda o'tgan zamon so'roq va

bo'lishsiz shakllarda do ko'makchi fe'li ishlatilishi mumkin. Dare fe'li ko'pincha so'roq va bo'lishsiz gaplarda o'zgarmaydi.

We dare not touch what you propose with a barge pole. I dare say – birikmasi

hozirgi ingliz tilida mening fikrimcha, nazarimda, menimcha, bemalol aytishim mumkin degan ma'nolarda qo'llaniladi. But I dare say I shan't miss it. Dare ning o'tgan zamon shakli durst hozirgi eskirgan shakl hisoblanadi. If I durst, said the captain, I'd stop and pock off another man. Dare va need ikkalasi ham modal fe'llar sifatida ham va oddiy fe'llar sifatida ham ishlatilishi mumkin. Modal bo'lmagan oddiy fe'llar o'zlarining e'tiborli holatida to infinitive ni qabul qiladi. Biroq dare to siz infinitive bilan ishlatilishi ham mumkin. I dare to answer her, He needs to clean that.

To have fe'lining vazifalari:

- a) to have mustaqil fe'l vazifasida.
- b) to have fe'lining frazeologik birikmalarda ishlatilishi.
- c) to have fe'lining modal ma'noda ishlatilishi.
- d) to have fe'li ko'makchi fe'l vazifasida ham kelishi mumkin.

To have got birikmasi. To have got birikmasi so'zlashuv tilida va ingliz tilining amerika variantiga xos bo'lib, u mustaqil fe'l vazifasida kelishi ham modallikni ifodalashi mumkin.

a) to have got birikmasi mustaqil fe'l vazifasida kelishi mumkin. I have a book. I have got a book. I think I've got a sixpence for you (A.E.Coppard) We have got no

time for you to collect rare plantz after your last attempt as a driver among the wonders of the deep (I.K.Chesterson) b) to have got modallikni bildiradi. To have got fe'li modallikni ifodalashi uchun infinitive shaklidagi biror fe'l bilan kelishi shart. Masalan: Come on, muddy or no, we've got to present ourselves before the baronet . (I.K.Chesterson) . I have got modallikni ifodalaganda, birinchidan, to have fe'lining modal fe'l vazifasida kelgandagi funksiyasidan farq qilmasligi, hamda to be fe'li kabi majburiylikni, avvaldan rejalashtirilganlikni bildirishi mumkin. Masalan: I have to meet him at 7 o'clock. I have got to meet him at 7 oc'lock. I am to meet him at 7 o'clock. Had better birikmasi qachonki tavsiya qilmoq yoki muvofiq munosabatni ifodalaganda should va ought to ga o'xshash ma'noni beradi. I had better get down to work. Bu yana tahdid ma'nosini ifodalashda ham ishlatilishi mumkin. You had better give me the money or else . Bu birikmadagi had modal fe'lga juda o'xshash. Bu esa infinitivsiz boshqariladi. Bu have fe'lining boshqa hechqanday shakli tomonidan almashtirib bo'lmaydi va u yordamchi fe'l kabi

sintaktik minosabatda bo'ladi. Had better birikmasi shu sababli qo'shma fe'l turidek e'tiborga loyiqdir. U ba'zan modal fe'llar bilan yoki yarim modallar kabi turkumlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Buranov J.B, “ Ingliz tili grammatikasi” T.: , “O'qituvchi”-1973.
2. Hoshimov U, Buranov J, “Ingliz tili grammatikasining normativ kursi” T.:,,O'qituvchi”- 1987.
3. Usmonov O'.U, Sh, S Ashurov ,“ Ingliz tili nazariy grammatikasi”. Sam.: -2007 .
4. G'apparov M, Qosimova R, “Ingliz tili grammatikasi”. T.: -2008.

